

Un aspect al morfosintaxei textelor religioase din secolul al XVI-lea: construcția pasivă

Luminița HOARȚĂ CĂRĂUȘU

Es handelt sich, in dieser Arbeit, um ein Konzept der rumänischen Grammatik, beziehungsweise Vox oder Diathese. Dieses Konzept „bezeichnet ein Verhältnis zwischen dem mitgeteilten Geschehnis und seinen Teilnehmern; der logisch erste Teilnehmer, das Subjekt, kann Agens des Geschehnisses sein (Vox activa), Gegenstand des Geschehnisses (Vox passiva) oder Agens und Gegenstand zugleich (Vox media, einschliesslich Reflexivum)” (Coseriu, 1976: 79).

Problema construcției pasive a prilejuit numeroase discuții, pasivul și pasivizarea constituind „un teren propice pentru considerații și speculații lingvistice, logice, ontologice, filosofice etc” (Frâncu, 1997: 327).

A. În **gramatica sincronică descriptivă, de tip tradițional**¹, se consideră că „diateza pasivă arată că subiectul gramatical suferă acțiunea, iar autorul, când este exprimat, e redat prin complementul de agent” (GA, 1966: 208). Se opinează, de asemenea, că „pasivul apare numai la verbele tranzitive” și că el „se exprimă cu ajutorul verbului *a fi* și cu participiul verbului de conjugat”, aceasta fiind forma specifică a diatezei pasive, „formă distinctă de a celorlalte două diateze: activă și pasivă” (GA, 1966: 208). Pasivul mai poate fi exprimat și prin verbe construite cu pronume reflexive în acuzativ: *cartea se citește ușor* (de public). Această formă a pasivului este numită „pasivul reflexiv” și ea este reprezentată de „verbele construite cu pronume reflexive care, datorită sensului lor (pasiv), pot fi înlocuite cu aceleași verbe la diateza pasivă cu *a fi*” (GA, 1966: 210).

În ediția nouă a *Gramaticii limbii române*, Editura Academiei, forma pasivă cu pronume reflexiv este numită „varianta reflexiv-pasivă”: „*Echipa bucureșteană construiește podul.* (activ) versus *Podul se construiește de către echipa bucureșteană.* (pasiv, în varianta reflexiv-pasivă) (GALR, 2005, 1: 480), considerându-se, totuși, că „pasivul și impersonalul subordonează și unele tipuri de reflexiv: **reflexivul pasiv** și **reflexivul impersonal**” (GALR, 2005, 1: 482).

---

¹ Referitor la perspectiva gramaticii generativ- transformazionale și a interpretărilor semanticiste asupra pasivului, vezi Hoarță Cărăușu, 2007: 185-192.

Pasivul este tratat, în aceeași lucrare, ca o *construcție pasivă*, care se deosebește de construcția activă printr-o organizare sintactică proprie, prin forma verbului „iar, în plan pragmatic prin componentul diferit spre care se organizează interesul comunicativ” (GALR, 2005, 2: 131).

Construcția pasivă este caracterizată, în raport cu activul, prin următoarele trăsături:

1) subiectul din construcția activă trece într-o poziție postverbală de complement prepozițional al verbului, așa-numitul complement de agent, noua poziție avînd statut de complinire facultativă;

2) complementul direct din construcția activă se „externalizează” ca subiect, schimbîndu-și ierarhia sintactică;

3) trăsătura 2) are ca efect *intranзитivitatea verbului*, care, contextual, pierde capacitatea de a-și atașa un complement al tranzitivității forte, dar păstrîndu-și capacitatea de a-și atașa complemente ale tranzitivității slabe: complementul secundar (*Elevul a fost întrebat rezultatul*) sau complementul predicativ al obiectului (*Ion a fost ales director*) (GALR, 2005, 2: 132).

În funcție de forma și caracteristicile mărcii pasive, se distinge *pasivul marcat de pasivul nemarcat* (numit și pasiv lexical sau cu marcă zero), iar în cadrul pasivului marcat se distinge *pasivul cu operatorul a fi* de *pasivul-reflexiv* (GALR, 2005, 2: 132). Din punct de vedere morfologic, datorită faptului că, în cadrul categoriei gramaticale a diatezei, există mai multe morfeme care marchează aceeași diateză, deci „mai multe mijloace formale de transmitere a aceleiași informații gramaticale de tip categorial”, cele două forme distincte ale diatezei pasive, pasivul cu operatorul *a fi* și pasivul-reflexiv sînt considerate „forme sinonime din punct de vedere morfologic” (Hoarță Lăzărescu, 1999: 23).

Formele cu auxiliarul *a fi* și cea cu pronumele reflexiv *se* ale diatezei pasive se află, la o primă vedere, într-o relație de sinonimie morfologică totală. Diferențele dintre cele două forme verbale se manifestă, însă, în cadrul diferitelor stiluri funcționale și în interiorul diverselor variante ale limbii. Pasivul cu *a fi*, avînd complementul de agent exprimat, prezintă un grad redus de ambiguitate, motiv pentru care este folosit preponderent în texte aparținînd stilului științific, în general variantei literare a limbii române. Aceasta nu înseamnă că pasivul cu operatorul *a fi* nu este folosit și în alte stiluri funcționale și variante ale limbii române.

Pasivul cu pronumele reflexiv *se*, cu complementul de agent, de obicei, neexprimat are un oarecare grad de ambiguitate, datorat nu atît neexprimării curente a complementului de agent, cît posibilității confundării diatezei pasive cu alte diateze. Această formă de pasiv predomină în stilul beletristic, și, în general, în limba vorbită (Hoarță Lăzărescu, 1999: 23).

A fi, ca operator al pasivului, este substituibil cu alte verbe, sinonime și mai puțin sinonime: *a veni* (*Înainte de folosire, cratița vine unsă cu unt*); *a se afla* (*Documentația se află depusă la primărie*); vezi și verbe copulative sau modale

(Actorul *rămîne* / *a devenit apreciat de public*), (*Avea pare bine gospodărită de noul proprietar*) (GALR, 2005, 2: 133). Referitor la existența sau nonexistența în limba română a unui pasiv cu operatorul *a veni*, menționăm că I. Iordan (Iordan, 1950) consemnează unele „urme” de pasiv cu auxiliarul *a veni*, în construcții populare și de limbă vorbită: *Grinda aceea vine așezată aici*. Spre deosebire de I. Iordan, Gabriela Pană Dindelegan (Pană Dindelegan, 2003: 137) consideră că „tiparul cu *a veni* trebuie interpretat mai degrabă ca o înlocuire a verbului *a fi* cu unul dintre sinonimele lui, înlocuire care, în limba populară, s-a produs și în alte apariții ale lui *a fi*: *El îmi vine cumnat* „îmi este cumnat”, în sprijinul acestei păreri, cercetătoarea în discuție invocând și faptul că „în locul auxiliarului, poate apărea *a se afla*, alt sinonim al lui *a fi*, construit, ca și *a veni*, tot cu un participiu pasiv” (Pană Dindelegan, 2003: 137): *Faptul nu se află însemnat de cronicari*) (GALR 2005, 2: 135) și că „în locul auxiliarului, pot apărea și verbe din seria celor copulative, participiul concentrînd întreaga informație pasivă (*ajunge / devine / rămîne / pare invidiat de colegi*)” (Pană Dindelegan, 2003: 137-138). Gabriela Pană Dindelegan este de părere că găsim aici un argument în plus pentru „autonomia morfosintactică a celor două componente din structura pasivului, sensul pasiv concentrîndu-se în matricea semantică a participiului” (Pană Dindelegan, 2003: 138).

Avînd în vedere, pe de o parte, faptul că marca formei prototipice de pasiv (care este *a fi*, și care „funcționează ca unic purtător al mărcilor de predicativitate” (GALR, 2005, 2: 134), exterioară participiului, poartă semnele de predicativitate, iar, pe de altă parte, faptul că grupul, în ansamblu, „prezintă semne sintactice de coeziune” (GALR, 2005, 2: 134), autorii *Gramaticii limbii române*, Ediția Academiei, consideră că interpretarea acestei construcții impune distingerea a două niveluri de analiză:

a) *un nivel structural*, la care se recunoaște autonomia componentelor;

b) *un nivel funcțional-enunțiativ*, la care gruparea funcționează unitar, constituind un *predicat complex de tip verbal cu operator pasiv* (GALR, 2005, 2: 134).

În privința *pasivului-reflexiv*, acesta „se caracterizează prin aceeași turnură de propoziție ca și pasivul prototipic, adică prin trecerea subiectului activ în poziția complementului de agent și prin trecerea complementului direct activ în poziția de subiect” (GALR, 2005, 2: 135). Această formă a pasivului se diferențiază de pasivul cu *a fi* prin unele *trăsături de structură* și prin anumite *trăsături de uz*.

În privința *trăsăturilor de structură*, sînt enumerate următoarele caracteristici:

a) forma verbului / locuțiunii verbale este aceeași cu cea a verbului activ, la care se adaugă obligatoriu, ca marcă exterioară verbului, cliticul reflexiv *se* (*Nu se primesc contestații*);

b) paradigma pasivului-reflexiv este incompletă sub aspectul persoanei, fiind limitată la forme pentru persoanele 3, 6 (GALR, 2005, 2: 135).

În ceea ce privește trăsăturile de uz, autorii *Gramaticii limbii române*, Editura Academiei, amintesc:

a) pasivul-reflexiv se utilizează de preferință în condițiile neexprimării complementului de agent (*Libertatea este ceva care se cucerește și nu ceva care se cere cu insistență*), cazurile cu Agent lexicalizat, deși posibile, fiind rare (*Cererea de recuzare se soluționează de instanța judecătorească*);

b) pasivul-reflexiv se preferă în condițiile nontopicalizării subiectului pasiv, deci cu subiectul într-o poziție post-verbală (*Se știe deja premiantul*). Specializarea pasiv-reflexivului pentru construcția pasivă „non-tematizată” (Pană Dindelegan, 2003: 138) este un fapt *mai recent* de limbă²; *mai recente* sînt, în opinia Gabrielei Pană Dindelegan, și „restrîngerea utilizărilor personale ale pasiv-reflexivului (*pe unde umbli de nu te mai vezi deloc?*, unde *nu te mai vezi* „nu mai ești văzut”), precum și specializarea pasiv-reflexivului pentru persoanele 3 și 6” (Pană Dindelegan, 2003: 138);

c) construcția pasiv-reflexivă se preferă în condițiile unui subiect pasiv cu citire „nonindividuală” (*Se caută menajeră*), în timp ce pasivul prototipic este preferat în condițiile unui subiect cu citire „individuală” (*În acest magazin a fost vîndut deja Luchianul expus*);

d) pasivul-reflexiv este preferat în condițiile impersonalizării construcției (*orice scriitor dă mai mult cînd i se cere*) (GALR, 2005, 2: 136).

Pasivul nemarcat (numit și *pasivul lexical* sau *pasivul cu marcă zero* (GALR, 2005, 2: 137) are în vedere „formele verbului, toate provenind de la verbe tranzitive, caracterizate prin includerea trăsăturii [+ Pasiv] ca trăsătură semantică inerentă, fără nici o marcă pasivă exterioară” (GALR, 2005, 2: 137). Aparțin pasivului lexical cele mai multe dintre participiile verbelor tranzitive (*avere bine administrată*), precum și unele dintre supinele provenind de la verbele tranzitive (*Este interzis de utilizat asemenea substanțe de către copii*) (GALR, 2005, 2: 137).

În privința complementului de agent, care se constituie în marca principală a diatezei pasive, autorii *Gramaticii limbii române*, Editura Academiei, sînt de părere că acesta „este lexicalizat cu precădere dacă verbul este la diateza pasivă construită cu operatorul pasiv *a fi*, atît la moduri personale, situație în care verbul are funcția sintactică de predicat complex, de ex. *Merele au fost puse în coș de (către) Maria*, cît și la forme verbale nepersonale, în primul rînd la infinitiv sau gerunziu, de ex. *Pentru un tînăr, a fi îndrumat de (către) o*

---

² Gabriela Pană Dindelegan consideră că, spre deosebire de pasivul-reflexiv, pasivul cu auxiliar „este o realizare *veche* a pasivului, avînd aceeași istorie și caracterizîndu-se prin aceeași continuitate ca în celelalte limbi romanice”; autoarea în discuție consideră că „o excerptare (chiar și sumară) a unor categorii diferite de texte din limba secolelor al XVI-lea – al XVIII-lea evidențiază o *circulație curentă* a pasivului cu auxiliar, construcția cu auxiliar apărînd atît în texte traduse, cît și în texte originale (scrisori particulare, predoslovii)”; de asemenea, autoarea în discuție este de părere că „limba *veche* utilizează *paralel și sinonimic* ambele forme ale pasivului, fără nici o deosebire de tematizare, de particularități selecționale sau de actualizare / neactualizare a agentului” (Pană Dindelegan, 2003: 134, 138).

persoană competentă este o mare șansă (unde infinitivul pasiv are funcția sintactică de subiect), **Fiind considerat talentat de (către) un mare pianist, X. a dat examen la Conservator** (unde gerunziul pasiv are funcția sintactică de circumstanțial de cauză), dar și, mai rar, la supin, de ex. **A fost ușor de înțeles de către toți studenții cursul acesta**, precum și la participiu, de ex. **Trebuie lămurită situația de (către) cine cunoaște bine toate detaliile** (construcții în care și supinul pasiv, și participiul pasiv au funcția sintactică de subiect al unui predicat impersonal)” (GALR, 2005, 2: 433).

Dacă verbul este la pasivul reflexiv (predicat simplu), „complementul de agent se lexicalizează rar, în limba română actuală, această formă a pasivului fiind preferată atunci când se consideră că menționarea autorului acțiunii sau a inițiatorului procesului nu este necesară în planul comunicării, de ex. **S-au văzut uneori în această filozofie specificul englez [...] și s-a identificat în William d’Occam strămoșul îndepărtat al lui Locke ori Hume** (M. Zamfir, *Discursul*), ori atunci când în poziția complementului de agent se subînțelege un cuantificator universal (de tipul „de către toți/ oricine”, respectiv „de către nimeni” în enunțuri negative), de ex. **De la înapoierea tatei, orele de punere în funcție a uzinei se respectă cu sfințenie**. (I. Gheție, *Fructul oprit*)” (GALR, 2005, 2: 433).

Există, însă, în opinia aceluiași autori, enunțuri cu pasiv reflexiv în care figurează și complement de agent, și anume:

1. când „în poziția de centru al grupului apare un verb sau o locuțiune verbală (tranzitivă, în formele sale active) care nu acceptă pasivizarea cu auxiliarul *a fi*, ci numai cu pronume reflexiv, mai ales dacă în poziția sintactică a subiectului este o propoziție conjuncțională, de ex. **Aducându-mi-se aminte de către un coleg un detaliu / să precizez un detaliu, revin asupra problemei**”;

2. În construcțiile pasive în care „pasivul cu pronume reflexiv și cel cu operatorul de pasivizare sînt în variație liberă, de ex. **Aprobarea se va semna / va fi semnată de (către) director / de (către) cine e împuternicit**” (GALR, 2005, 2: 434).

Caracteristica pragmatică generală a pasivului este, în opinia autorilor *Gramaticii limbii române*, Editura Academiei, „reorientarea / deplasarea interesului comunicativ de la nominalul-Agent spre nominalul-Pacient” (GALR, 2005, 2: 140): „**B:** și diferă. + acum sincer vorbind ↑ nu știu cît ar costa ↑ dac-ar costa foarte mult sî ↑ autentifici contractu’ di închirieri la notariat. + dacî sî taxează la valoarea apartamentului ↑ sau o taxî fixî care-o percep pentru autentificări. **A:** da.” (Hoarță Cărăușu, 2005: 184).

Pasivul, alături de topică și negație, este „un instrument sintactic care poate contribui la atingerea persuasiunii” (Niculescu-Gorpin), îndeplinind o importantă funcție retorică.

În privința caracteristicilor în plan comunicativ-pragmatic ale complementului de agent, autorii *Gramaticii limbii române*, Editura Academiei, consideră că „informația adusă de complementul de agent este de natură

rematică”, care presupune „o re poziționare a Pacientului prin plasarea sa în poziție tematică, adică în poziția sintactică a subiectului“. Doar în enunțuri emfaticе, „această poziție sintactică este „tematizată”, prin inversarea topicii (în general, cu intenție polemică): *De Mozart [nu de cine crezi tu] a fost compus acest concert*” (GALR, 2005, 2: 435).

B. În *lucrările de gramatică istorică, cu referire specială la morfosintaxa limbii române dintre 1521 și 1640*, se consideră că pasivul se exprimă prin două forme: *pasivul cu realizare reflexivă și pasivul cu verbul auxiliar a fi*. Gabriela Pană Dindelegan este de părere că textele religioase traduse „atestă circulația paralelă a celor două forme de pasiv” (Pană Dindelegan, 2003: 136).

1. Pasivul cu pronume reflexiv

Reflexivul cu valoare pasivă „este mult mai frecvent decît astăzi” (Frâncu, 2009: 90). Aceeași opinie are și Gabriela Pană Dindelegan care opinează că așa-numita „construcție reflexiv-pasivă” este „mai frecventă în limba veche decît în limba cultă actuală” (Pană Dindelegan, 2003: 136):

„*Nu se va da* aceștii rude nece un semn” (Coresi, 1989: 89);

„*Iară cine n'are și cît are, lua-se-va*³ de la el” (Coresi, 1989: 79);

„*În ce măsură veți măsura, măsura-se-va* voao și *se va adauge* voao ce auziți” (Coresi, 1989: 79).

Specifice exemplelor anterioare sînt *valoarea principal-pasivă și cea secundar-impersonală*. În privința pasivului cu pronume reflexiv, Gabriela Pană Dindelegan vorbește despre o așa-zisă „exprimare solidară a valorilor „pasivă” și „impersonală”, susținînd ideea existenței unei valori „impersonal-pasive” (Pană Dindelegan, 2003: 96), datorată „absenței agentului, precum și utilizării numai la persoana a treia” (Pană Dindelegan, 2003: 136). Și în *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, ediția nouă (GALR 2005: 141) se vorbește despre un așa-numit „pasiv-impersonal”, care se deosebește de impersonal prin faptul că „paradigma pasiv-impersonală poate avea două forme, pentru persoanele 3 și 6 (*Se știe rezultatul – Se știu rezultatele*), în timp ce paradigma impersonală are o unică formă de persoana a 3-a (*Se merge pe jos*)” (GALR, 2005: 142).

În privința *exprimării-neexprimării complementului de agent* la forma pasivului cu pronume reflexiv, C. Frâncu este de părere că reflexivul cu valoare

---

³ Referitor la postpunerea cliticelor pronominale și a auxiliarului în limba română veche, Gabriela Pană Dindelegan își exprimă ideea potrivit căreia „în limba veche, construcții de tipul : făcut-am, spusu-ți-l-am, închinare-aș, pedepsi-l-voi, cu cliticul postpus / cu cliticе pronominale postpuse și cu auxiliarul postpus sînt curente” (Pană Dindelegan, 2003: 139). Se știe că „în latină și în primele faze ale limbilor romanice se obișnuia a pune înfii cuvîntul accentuat și apoi pe cel neaccentuat (o conjuncție, adverb sau un pronume aton)” (Frâncu, 1982: 83). După cum a arătat W. Meyer-Lübke (*Zur Stellung der tonlosen Objektspronomina*), „pronumele personale atone erau întotdeauna enclitice în latină și în alte limbi indoeuropene, situație păstrată de limbile romanice în faza lor primitivă” (Meyer Lübke apud Frâncu, 1982: 83); „în româna veche din secolul al XVI-lea encliza pronumelor atone era foarte frecventă atît în textele bisericești, cît și în documentele particulare” (Frâncu, 1982: 83).

pasivă „de obicei nu este însoțit de complementul de agent, rămas subînțeles” (Frâncu, 2009: 90). Gabriela Pană Dindelegan consideră că „în construcția reflexiv-pasivă, exprimarea agentului este mai frecventă în limba veche decât în româna actuală” și că „spre deosebire de româna actuală, unde construcția reflexiv-pasivă se utilizează de preferință cu agentul neexprimat, în limba veche, exprimarea agentului este la fel de frecventă pentru ambele tipuri de construcții, neexistând o specializare în acest sens” (Pană Dindelegan, 2003: 136). În textele religioase traduse avute în vedere în lucrare, am identificat atât exemple în care pasivul reflexiv are complement de agent exprimat, cât și exemple în care complementul de agent nu se exprimă la această formă a pasivului:

„Și se boteza toți în reul Iordanului *de el*” (Coresi, 1989: 71);

„În vremea aceea vine Is. de în Nazaretul Galileiului și se botează *de Ioann* în Iordan.” (Coresi, 1989: 79);

„După aceea spic de-aciea se *împle* de grâu în spice” (Coresi, 1989: 79);

„*Spurca-se-vor* căile lui în toată vreamia, *lua-se-vor* judecărilor tale de fața lui” (Coresi, 1976: 61/25).

2. Pasivul cu verbul auxiliar *a fi*

Pasivul cu verbul auxiliar *a fi*⁴ sau perifraza *a fi + participiu* este „apărută mai târziu pe terenul limbii române, folosită mai rar, din cauza sensului său terminativ dat de participiu: ea exprimă mai mult rezultatul acțiunii decât faptul că subiectul gramatical suferă acțiunea făcută de agent ” motiv pentru care, „acest pasiv este „de obicei, însoțit de complementul de agent” (Frâncu, 2009: 91). Oferim exemple din texte vechi religioase în care pasivul cu *a fi* este însoțit sau nu de către complementul de agent:

„Și *ispittit să fie de bătrâni și de mai mari preoți și de cărtulari* (Coresi, 1989: 90);

„Iară ceștea ce *sînt* în spini *semănați* ce aud cuventul” (Coresi, 1989: 78);

„Și ceea ce *sînt* pre pămînt bun *semănați* ce aud cuventul și-l priimesc” (Coresi, 1989: 78);

„Și *aruîncat să fie* în mare și să te ară săblăzni mîna ta” (Coresi, 1989: 93).

Specifică pasivului cu *a fi*, în textele religioase din secolul al XVI-lea, este atât *postpunerea*⁵ *auxiliarului*, cât și *antepunerea* lui:

„Și *ucis va fi* și atreia zi va învie” (Coresi, 1989: 90);

---

⁴ Referitor la modurile și timpurile la care se poate afla verbul auxiliar *a fi* în construcția pasivă în discuție, vezi Minuț, 2002: 131-133.

⁵ Referindu-se la formele de perfect compus cu auxiliarul postpus din limba româna veche (1521-1640), C. Frâncu este de părere că „auxiliarul perfectului compus era postpus participiului la început de frază sau de propoziție, căci regula topicii vechi românești și romanice nu admitea începerea unei structuri sintactice cu un element neaccentuat” (Frâncu, 2009: 113).

„Că *lăudat iaste* păcătosul în pohtirile sufletului său” (Coresi, 1976: 60/23);

„Cui veți lăsa păcatele, *lăsate vor fi*; cui le veți ținea, *ținute vor fi*” (Coresi, 1998: 37/5);

„Și cu aleșii *ales veri fi*” (Coresi, 1976: 87/29);

„De mult să-l chinuiască și *ocărît fi-va cum easte scris*” (Coresi, 1989: 91);

„Ca grăunțul de muștari ce când *semănat va fi* în pământ, mai mică easte de toate semințele pământului” (Coresi, 1989: 79);

„E aceaste *scrise sînt* să creadeți că Iisus iaste fiul lu Dumnedzeu” (Coresi, 1998: 38/11);

„Și ucide-vor el când *va fi ucis* a treea zi va învie” (Coresi, 1989: 92);

„Derepce *au fost tremis* Ioan Botedzătoriu” (Coresi, 1998: 35/12);

„Multe amu și alte seamne făcu Iisus naintea ucenicilor lui, ce *nu sînt scrise* în cartea aceasta.” (Coresi, 1998: 38/3).

Uneori, formele cu auxiliar postpus pot alterna cu cele cu auxiliar antepus:

„Au doară lumina aprinde-se-va supt ciubăr *pusă să fie* sau supt pat nece într’un chip ce în sveștnic *pusă să fie* nu easte amu taină, ce să nu se ivescă nece *va fi ascunsă*.” (Coresi, 1989: 79).

Complementul de agent este introdus în marea majoritate a textelor prin prepozițiile *de* sau *de către*, el „apărînd, de regulă, după verb, dar fiind și cazuri cînd precede verbul” (Frâncu, 2009: 179):

„Eu *pus sînt* împărat *de el*” (Coresi, 1976: 36/6);

„Și *fu rugatu de episcopii* din Asia să scrie în aleanul eriticilor lui Corint și lu Evion (Coresi, 1998: 32/8).

Complementul de agent poate fi precedat și de către prepoziția *prin*⁶:

„Întru lume era și lumea *prin elu fu făcută* și lumea pre elu nu cunosc.” (Coresi, 1998: 31/5);

„Toate *prin elu făcute sînt*” (Coresi, 1998: 33/8).

Pasivul nemarcat, numit și *pasiv lexical* sau *pasiv cu marcă zero* (GALR, 2005,2: 137) este reprezentat de participiile verbelor tranzitive:

„Și muiarea oarea carea era de-i cura sînge, de doi-spre-zece ani și mult *chinuită* de mulți vraci” (Coresi, 1989: 81);

„Și cînd aud, aciea vine dracul și iea cuventul *semănat* întru inimile lor” (Coresi, 1989: 78).

Din *perspectivă sintactică*, în timp ce pasivul reflexiv se constituie într-un „predicat verbal simplu” (GALR, 2005, 2: 244), pasivul cu operatorul *a fi* are funcția sintactică de *predicat verbal complex*. Structura *predicativului complex* mai poate fi alcătuită (pe lîngă structura „operator pasiv + suport semantic”)

---

⁶ Despre prepoziția *pren* care introduce complementul de agent vorbește C. Frâncu: „remarcăm, de asemenea, folosirea complementului de agent generat de reflexivul cu valoare pasivă și introdus prin prepoziția *pren*” (Frâncu, 2009: 179).

din ”operator modal, operator aspectual, operator copulativ + suport semantic” (GALR, 2005, 2: 253):

”Că nu putea încăpea neci pre porți” (Coresi, 1989: 74);

„Cine poate lăsa pecatele, fără unul Dumnezeu” (Coresi, 1989: 74);

„N-am venit a chema derepții ce pecătoșii pre pocăință” (Coresi, 1989: 75);

„ Celui nu-s destoinic a me pleca să desleg cureaoa călțunului lui” (Coresi, 1989: 71);

„Tu ești fiul meu iubit” (Coresi, 1989: 72).

Concluzii

Lucrarea de față ia în discuție problema construcției pasive. În lucrare, este tratată problema construcției pasive așa cum este abordată de către autorii *Gramaticii limbii române*, Editura Academiei, ediția nouă (GALR, 2005). Astfel, construcția pasivă se deosebește de construcția activă printr-o organizare sintactică proprie, prin forma verbului, iar, în plan pragmatic, prin comportamentul diferit spre care se organizează interesul comunicativ.

De asemenea, se fac referiri și la pasivul din limba textelor religioase din secolul al XVI-lea, construcția pasivă concretizându-se în două forme: *pasivul cu realizare reflexivă* și *pasivul cu verbul auxiliar a fi*.

Bibliografie

Izvoare

Coresi, 1976, *Psaltirea slavo-română, 1577*, Editura Academiei, București, Text stabilit, introducere și indice Stela Toma

Coresi, 1998, *Tâlcul evangheliilor și molitevnice românesc*, Editura Academiei, București, Ediție critică de Vladimir Drîmba, cu un studiu introductiv de Ion Gheție

Coresi, 1989, *Tetravangelul*, București, ediția Gherasim Timuș Piteșteanu

Hoarță Cărăușu, Luminița (coordonator), 2005, *Corpus de limbă română vorbită actuală*, Editura Cermei, Iași

Lucrări de referință

Coseriu, Eugenio, 1976, *Das romanische Verbalsystem*, Verlag Gunter Narr, Tübingen

Frâncu, Constantin, 1982, „Formele verbale și pronominale cu î-protetic în limba română”, în *Dacoromania, Jahrbuch für östliche Latinität*, V, 1979-1980, Freiburg, p. 81-93

Frâncu, Constantin, 2009, *Gramatica limbii române vechi*, Casa Editorială Demiurg, Iași

Frâncu, Cătălina, 1977, Cu privire la pasiv și la transformarea pasivă în limba română, în LR, nr. 4

GA, 1966: *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, București

GALR, 2005: *Gramatica limbii române*, Editura Academiei, București, 2005, vol 1, 2

- Hoarță Cărăușu, Luminița, 2007, „Lumea în pasiv. În problema pasivului și a transformării pasive în limba română”, în *Rezultate și perspective actuale ale lingvisticii românești și străine* (coordonator Luminița Hoarță Cărăușu), Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p. 185-200
- Hoarță Lăzărescu, Luminița, 1999, *Sinonimia și omonimia gramaticală în limba română*, Editura Cerami, Iași
- Iordan, Iorgu, 1950, *Note sintactice*, în *Studii și cercetări lingvistice*, nr. 2
- Minuț, Ana-Maria, 2002, *Morfosintaxa verbului în limba română veche*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
- Niculescu-Gorpin, Anabella-Gloria, *Modalități de persuadare și efectul perlocuționar în discursul politic*, Internet – <http://www.unibuc.ro/eBooks/filologie/dindelegan/39.pdf>
- Pană Dindelegan, Gabriela, 2003, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controversate, noi interpretări*, Editura Humanitas Educațional, București